

УДК: 387.22:796:[57]

П.В. ХОМЕНКО

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава

ПРЕДМЕТНІ БІОЛОГІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В статті проаналізовано предметні біологічні компетентності в системі формування професійної майстерності майбутнього фахівця фізичної культури. Вивчено рівні освітніх компетенцій та характеристики професійної компетентності. Досліджено умови формування та рівні сформованості компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Ключові слова: предметні біологічні компетентності, професійна майстерність, майбутні фахівці фізичної культури.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Європейський орієнтир розвитку вітчизняної освіти на сьогоднішній день висуває нові вимоги до професійної підготовки фахівців, основним результатом якої виступає компетентність, що передбачає оволодіння відповідним рівнем знань, умінь та навичок, самостійності, відповідальності, здібності до ефективної роботи за фахом, готовності до постійного професійного зростання, отже фахівця, який вільно володіє своєю професією та конкурентоспроможний на ринку праці.

За цих умов набуває особливої уваги й потребує вирішення проблема якісного формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, спроможних здійснювати реалізацію методичної функції в сучасних умовах із урахуванням інтеграційних технологій. Концептуальні положення щодо рівня підготовленості, тобто компетентності майбутніх учителів фізичної культури визначено у: законах України «Про фізичну культуру і спорт» (1993), «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2001), Національній доктрині розвитку освіти України (2002), Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2004), законі України «Про вищу освіту».

Стратегія розвитку сучасного українського суспільства в умовах соціально-економічних реформ потребує підвищення вимог до освітньої системи та професійної підготовки фахівців високої кваліфікації. У цих умовах професійна компетентність май-

бутнього фахівця стає основним системоутворюючим фактором, що визначає зміст освіти, зокрема педагогічної [3].

Вагоме місце в підготовці майбутнього вчителя фізичної культури посідає цикл фундаментальних дисциплін, до яких належать медико-біологічні – анатомія, фізіологія, фізіологія спорту, фізична реабілітація, валеологія, гігієна. Успішне опанування змістом цих дисциплін залежить від рівня загальноосвітньої біологічної підготовки студента.

Проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників (Е. Вільчковський, Г. Бабушкін, В. Байдак, А. Барабанов, О. Демінський, В. Завацький, І. Зимня, В. Серіков, Л. Сущенко, А. Цьось, Б. Шиян, Ю. Шкретій, М. Мруга, Л. Титаренко та ін.).

Вивченням проблем формування особистості студентів факультетів фізичного виховання займалися Н. Зубанова, Н. Кузьміна, М. Кричфалуший, І. Ткаченко, А. Цьось, В. Андріанов, Н. Макаренко. Моніторингу знань студентів інститутів фізичної культури присвятили роботи О. Мокров, В. Куриш. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності досліджували В. Байдак, О. Богініч, Г. Генсерук, М. Данилко, Н. Зубанова, Р. Карпюк, В. Наумчук, В. Смолюк та ін. У той же час констатуємо відсутність фундаментальних досліджень в галузі формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури, зокрема предметних біологічних компетентностей.

Зв'язок роботи із важливими науковими програмами та практичними завданнями. Дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри біологічних основ фізичного виховання Полтавського національного педагогічного університету з теми „Теорія та методика біологічної освіти майбутніх фахівців фізичної культури” (протокол № 2 від 17.06.2008 р.).

Об'єктом дослідження є професійна підготовка вчителя фізичної культури у навчальному процесі педагогічного вищого навчального закладу.

Предмет дослідження – формування предметних біологічних компетентностей у майбутніх фахівців фізичної культури.

Мета дослідження – визначення місця предметних біологічних компетентностей в педагогічній майстерності майбутніх фахівців фізичної культури та визначення організаційно-педагогічних умов для їх успішної реалізації.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Використовувались *теоретичні методи* (аналіз та систематизація вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з проблеми і предмету дослідження, аналіз педагогічної практики, моделювання навчального процесу) та *емпіричні методи дослідження* (анкетування студентів I та IV курсів педагогічних ВНЗ, аналіз письмових завдань та усних відповідей, спостереження за процесом навчання студентів, індивідуальні бесіди зі студентами і викладачами).

Результати дослідження та їх обговорення.

Професійна підготовка фахівців фізичної культури, як і будь яка підготовка, – це комплексний педагогічний процес, спрямований на оволодіння теоретичними знаннями, професійними вміннями, навичками, здібностями, морально-вольовими якостями, певним рівнем фізичної підготовленості, що дозволяє виконувати службові обов'язки та виробничі функції.

Термін «професійна майстерність» педагога дуже часто знаходиться поряд з терміном «професійна компетентність». А. Барабанщиков, Є. Зеер, В. Сухомлинський уважають, що ці явища за своїм місцем є однорівневими, взаємозумовленими, що їх об'єднує інший феномен – професіоналізм або педагогічна культура [1;5].

Н. Матяш, Н. Нікітіна, В. Слассьонін стверджують, що це поняття є базовим, і професійна компетентність виступає складовою професійної майстерності [4].

У нашому дослідженні педагогічну майстерність розглядаємо як найвищий рівень володіння основами професії, знання свого навчального предмету, досягнення високих результатів у навчанні та вихованні учнів, а професійну компетентність як етап становлення професійної майстерності.

О. Корносенко під професійною компетентністю фахівця фізичної культури розуміє як інтегральну якість особистості, здатність, властивість, що базується на оволодінні компетенціями, набутими в процесі навчання, досвіді, а також соціалізації (висока загальна культура, моральна, правова та естетична вихованість, знання з літератури, мистецтва, сфери фізичної культури), орієнтованими на самостійне й успішне виконання службових обов'язків [2].

Таким чином, поняття "професійна компетентність" включає наступні характеристики: ефективне використання індивідуальних здібностей, що дозволяє плідно здійснювати професійну діяльність; володіння професійними знаннями, вміннями і навиками; гнучкість при вирішенні професійних проблем; розвинена співпраця з колегами; інтегроване поєднання знань, здібностей і установок, оптимальних для виконання професійних функцій.

А. Хуторський виділяє три рівні професійних компетенцій у співвідношенні зі змістом освіти:

- ключові належать до загального (метапредметного) змісту освіти;
- загальнопредметні входять до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей;
- предметні підпорядковані до двох попередніх рівнів компетенції, що мають конкретний опис і можливість формування в рамках навчальних предметів [7].

Одним із чинників, який визначає рівень освіченості майбутніх фахівців фізичної культури, є біологічні компетентності. Вони є педагогічною адаптованою системою наукових знань, способів діяльності (уміння діяти за зразком), досвіду творчої діяльності у формі уміння ухвалювати ефективні рішення в проблемних ситуаціях, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до природи, суспільства і людини. Отже, у навчально-виховному процесі важливою складовою формування професійно компетентного фахівця фізичної культури є медико-біологічна підготовка, яка визначається як спеціально організований процес оволодіння медико-біологічними знаннями, вміннями і навичками, формування на їх основі професійних умінь і здібностей, необхідних у майбутній діяльності.

Навчальним планом за напрямом підготовки «Фізичне виховання» (6.010201) передбачено 240 кредитів – 8640 годин. Навчальні предмети у структурі підготовки фахівця фізичної культури розділено на 3 головні цикли: гуманітарної та соціально-економічної підготовки, математичної та природничо-наукової підготовки та професійної та практичної підготовки (мал. 1).

Цикл математичної та природничо-наукової підготовки, у межах якого формуються предметні біологічні компетентності, має 15% і потребує специфічних організаційно-педагогічних умов для успішного його реалізації.

Умови формування компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури:

1. Дотримання основних положень компетентностного підходу: а) організація і психолого-педагогічний супровід діяльності студентів; б) стимулювання діяльності студентів за допомогою застосування інноваційних засобів і методів в) використання оцінних процедур, адекватних структурі, змісту і критеріям компетентності; г) спрямованість змісту освіти на формування всіх структурних компонентів компетентності; д) облік особистих інтересів і схильності студентів при виборі змісту освіти.

2. Вибір засобів, методів, форм освіти, відповідних конкретно-науковим характеристикам компетентностного підходу: а) потенційно-актуальний підхід, б) особистісно-діяльнісний, в) ситуативно-проблемний підхід, г) задачний підхід, д) функціональний підхід.

3. Дотримання системного підходу, заснованого на обліку психологічної структури компетентності особи.

4. Врахування не лише діяльнісної складової у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичної культури, але й особистісної.

5. Інтеграційний підхід до організації педагогічного процесу.

Виокремлюють чотири рівні професійної компетентності фахівців фізичної культури: високий, достатній, середній та низький рівень. **Високий рівень** професійної компетентності фахівців фізичної культури відзначається наявністю професійно-управлінського, науково-педагогічного, науково-методичного, соціального, фізкультурно-оздоровчого компонентів; уміння педагогів використовувати стратегію освіти системи фізичного виховання як способу формування особистості; уміння визначати мету, завдання і структуру різних форм роботи з фізичного виховання відповідно до рухових потреб, інтересів, анатомо-фізіологічних можливостей учнів; уміння володіти аналітичною діяльністю і самоаналізом; свідоме ставлення до здорового способу життя. **Достатній рівень** професійної компетентності фахівців фізичної культури передбачає оволодіння професійно-управлінським, дидактичним, соціально-комунікативним та фізкультурно-оздоровчим компонентом діяльності, проте, відсутній творчий підхід до реалізації загально педагогічного і науково-методичного компонентів. **Середній рівень** професійної компетентності фахівців фізичної культури характеризується фрагментарним засвоєнням елементів професійно-управлінського, загально педагогічного, дидактико-виховного і фізкультурно-оздоровчого компонентів. **Низький рівень** професійної компетентності фахівців фізичної культури характеризується низьким рівнем засвоєння професійно необ-

Мал. 1. Структура навчального плану підготовки фахівців фізичної культури

хідними знаннями, уміння та навичками, недостатнім для здійснення професійної діяльності.

Висновки. Проаналізовано предметні біологічні компетентності в системі формування професійної майстерності майбутнього фахівця фізичної культури. На основі аналізу передового педагогічного досвіду визначено умови формування та рівні сформованості компетентності у майбутніх фахівців з фізичної культури.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у розробці теоретико-методичних основ інтеграційного підходу до формування предметних біологічних компетенцій майбутніх фахівців фізичної культури.

Список використаної літератури

1. Зеер Э.Ф. Компетентностный подход к образованию [Электронный ресурс] / Э.Ф.Зеер. – Режим доступа: <http://www.urora.ru/konf2005.php>.
2. Корносенко О. К. Шляхи модернізації професійної підготовки майбутніх учителів у контексті компетентнісного підходу / О. К. Корносенко, П.В. Хоменко // Імідж сучасного педагога. – 2008. – № 5-6. – С. 46-49.
3. Професійна компетентність як показник якості фахової освіти майбутнього вчителя фізичної культури / Н.М. Самсуніна // <http://ouzlib.com/content/view/329/84/>.
4. Слостенин В. А. Професійно-педагогічна підготовка учителя / В. А. Слостенин, А. И. Мищенко // Сов. педагогика. – 1991. – №10. – С. 79-84.
5. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: в 5-ти томах / В. А. Сумлінський – К.: Рад. школа, 1979. – Т.4.– 670 с.
6. Хазова С.А. Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту / С.А. Хазова. – М.:Академия Естествознания, – 2010. – 167с.
7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской. – Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

П.В. Хоменко

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко, Полтава

ПРЕДМЕТНЫЕ БИОЛОГИЧЕСКИЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье проанализированы предметные биологические компетентности в системе формирования профессионального мастерства будущего специалиста физической культуры. Изучены уровни образовательных компетенций и характеристики профессиональной компетентности. Исследовано условия формирования и уровни сформированности компетентности у будущих специалистов по физической культуре и спорту.

Ключевые слова: предметные биологические компетентности, профессиональное мастерство, будущие специалисты физической культуры.

P.V. Khomenko,

Poltava Korolenko national pedagogical university,
Poltava

SUBJECT BIOLOGICAL A COMPETENCE IN THE SYSTEM OF FORMING OF PROFESSIONAL TRADE OF FUTURE SPECIALIST OF PHYSICAL CULTURE

In the article the subject biological are analysed a competence in the system of forming of professional trade of future specialist of physical culture. The levels of educational jurisdictions and description of professional competence are studied. Forming terms and levels of formed of competence are investigational for future specialists on a physical culture and sport.

Key words: subject biological a competence, professional trade, future specialists of physical culture